

VR Tréninkový scénář: Využití vyhasínání při chování usilujícím o pozornost v domácím prostředí

Délka: Přibližně 10 minut

Prostředí: Obývací pokoj / herna v domácnosti

Cílová dovednost: Zavedení postupu extinkce pro chování usilující o pozornost

Profil dítěte: Marcus

- **Věk:** 5 let
- **Diagnóza:** Porucha autistického spektra (diagnóza ve 2 letech)
- **Úroveň jazyka:** Mluví ve 2–3slovních frázích, rozumí jednoduchým instrukcím
- **Aktuální dovednosti:**
 - Umí rozpoznat základní barvy a tvary
 - Začíná se učit písmena a čísla
 - Umí požádat o oblíbené předměty frázemi jako „chci sušenku“
 - Samostatný v základních úkonech péče o sebe
 - Dokáže několik minut počkat na oblíbený předmět nebo pozornost
- **Náročné chování:**
 - Časté hlasité vokalizace při strukturovaných aktivitách
 - Házání hračkami, pokud nedostane okamžitou pozornost
 - Opakované ťukání na stůl k získání pozornosti
- **Posílení:**
 - Čas na iPadu
 - Hraní s bublifukem
 - Hudební hračky
 - Fyzické aktivity (skákání, točení)

Postavy

- **Trenér/kouč/dítě:** BCBA / Marcus, 5letý chlapec s autismem

Tento projekt je financován Evropskou unií. Vyjádřené názory a stanoviska jsou však výhradně názory autora (autorů) a nemusí nutně odrážet názory Evropské unie nebo Evropské výkonné agentury pro vzdělávání a kulturu (EACEA). Evropská unie ani EACEA nenesou odpovědnost za tyto názory.

Tato práce je licencována pod licencí CC BY-NC-SA 4.0.

2023-1-DK01-KA220-HED-000153480

- **Učitel:** paní Rivera, RBT (registrovaný behaviorální technik) ve výcviku

Scéna 1: Úvod a instruktáž (2 minuty)

[Prostředí: Obývací pokoj s připravenými materiály k terapii]

Trenér: „Dnes si procvičíme zavedení vyhasínání při chování usilujícím o pozornost – konkrétně při Marcusově ťukání do stolu během pracovní činnosti. Rodiče uvádějí, že toto chování se zhoršuje při akademických úkolech, a naše funkční hodnocení potvrzuje, že jde o chování udržované pozorností.“

Učitel: „Prošla jsem jeho složku. Vidím, že rodiče často reagují větou 'klidné ruce', když začne ťukat. Měli bychom to dělat stejně?“

Trenér: „Ve skutečnosti tím poskytují pozornost. My budeme pracovat s vyhasínáním – a zároveň udržovat jeho zapojení do aktivity a učit ho vhodné způsoby žádosti o pozornost.“

Scéna 2: První nácvik (2 minuty)

[Marcus a učitel sedí u stolu s úkolem na přiřazování barev]

Učitel: „Marcus, pojďme přiřazovat barvy.“ [Položí karty na stůl]

[Učitel předstírá, že ho přeruší otázka od rodiče – může jít o jiného hráče nebo „představovaného“ rodiče.]

Marcus: [Začne rytmicky ťukat do stolu a dívá se na učitele]

Učitel: [Chce říct „klidné ruce“]

Trenér: [Přeruší simulaci] „Pamatuj, že i věta 'klidné ruce' je forma pozornosti. Pokračuj v aktivitě, jako by se ťukání nedělo. Buď připravený okamžitě posílit vhodné žádosti o pozornost.“

Scéna 3a: Nácvik vyhasínání (3 minuty)

Učitel: „Pojďme přiřazovat barvy!“ [Nadšeně]

[Učitele přeruší otázka od rodiče]

Marcus: [Ťuká na stůl a dívá se na učitele]

Učitel: [Soustředí se na rozhovor s rodičem, nevěnuje pozornost ťukání]

Marcus: [Ťuká hlasitěji, odstrčí karty]

Učitel: [Stále mluví s rodičem, ale podívá se na dítě a naváže oční kontakt]

Marcus: [Přestane ťukat a usměje se]

Trenér: „Možná sis to neuvědomil, ale právě jsi Marcusovi poskytl pozornost – a tím můžeš chování posílit. Zkusme to znovu.“

Scéna 3b: Správný průběh (3 minuty)

Učitel: „Pojďme přiřazovat barvy!“

[Učitele přeruší rodič]

Marcus: [Ťuká a dívá se]

Učitel: [Ignoruje ťukání, mluví s rodičem, nedívá se na dítě]

Marcus: [Ťuká hlasitěji, pak odhodí karty]

Učitel: [Stále nereaguje]

Marcus: [Po krátké pauze se dotkne učitelovy paže – dohodnutý způsob žádosti o pozornost]

Učitel: „Ano, Marcusi, chceš nejdřív červenou, nebo modrou?“

Trenér: „Perfektní! Ignorovala jsi nevhodné chování, ale okamžitě jsi reagovala na vhodnou žádost.“

Scéna 4a: Eskalace (2 minuty)

Učitel: „Pojďme najít zelenou!“ [Zazvoní telefon – učitel ho zvedne, nevěnuje pozornost Marcusovi]

Marcus: [Začne hlasitě ťukat, pak vstane]

Učitel: [Stále telefonuje, nedívá se na něj]

Marcus: [Odhodí kartu]

Učitel: „Ne, Marcusi, neházej kartu, běž ji prosím zvednout.“

Marcus: [Usměje se]

Trenér: „I když dává smysl chtít, aby kartu zvedl, poskytl jsi mu pozornost – a to může činnost posílit. Bylo by lepší počkat, až se Marcus uklidní a požádá o pozornost vhodnějším způsobem.“

Scéna 4b: Správné zvládnutí eskalace (2 minuty)

Učitel: „Pojďme najít zelenou!“ [Telefonát]

Marcus: [Ťuká hlasitě, vstane]

Učitel: [Bez reakce, soustředí se na hovor]

Marcus: [Hází kartu, pak se po chvíli uklidní a jemně se dotkne učitelovy ruky]

Učitel: „Ano, Marcusi, mohu ti pomoci za chvíli. Prosím zvedni kartu, zatímco na tebe počkám.“

Scéna 5: Shrnutí (1 minuta)

Trenér: „Skvělá práce. Všimni si, že Marcusovo chování se na chvíli zhoršilo – to je tzv. výbuch. Ty jsi ale byl důsledný a posílil vhodné chování.“

Učitel: „Vidím rozdíl oproti běžným sezením. Měli bychom ho naučit i verbálně si říkat o pozornost?“

Trenér: „Ano, to je náš další krok. Nezapomeň také na proaktivní strategie:

- Předem mu připomeň, jak může o pozornost požádat
- Měj vizuální připomínku v jeho zorném poli
- Ujisti se, že měl předem dost tvé pozornosti – než budeš např. telefonovat, mluvit s rodiči nebo chystat materiály“

Scéna 6: Samostatná praxe / Generalizace (2 minuty)

Trenér: „Teď si to vyzkoušíš sám. Já budu hrát Marcuse a ty budeš reagovat pouze na mé chování. Nezapomeň přestat poskytovat pozornost, abys vytvořil situace k nácviku.“

[Učitel a trenér hrají role a procvičují reakce na chování usilující o pozornost.]

Klíčové body učení

- Udržuj kontrolu nad aktivitou i při nevhodném chování
- Pokračuj v aktivitě i během vyhasínání
- Okamžitě posiluj vhodné žádosti o pozornost
- Připrav se na výbuch po vyhasínání
- Udržuj neutrální mimiku a tón

Kritéria úspěchu

- Učitel pokračuje v aktivitě během rušivého chování
- Ignoruje zcela ťukání
- Okamžitě reaguje na vhodné žádosti o pozornost
- Zachovává pozitivní, ale neutrální přístup
- Sbírá data o výskytu chování usilujícího o pozornost